

Nr 296.

Af herr **Ekman** i Göteborg, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om bankrörelse och till lag om ändrad lydelse af 10 § i lagen den 5 juni 1909 angående emissionsbanker.*

Uti §§ 46—48 och 162—164 i Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna nådiga proposition (nr 48) med förslag till lag om bankrörelse omnämnas de förhållanden, under hvilka svenska banker skulle tillerkännas rätt att förvärfva och besitta aktier. Af de nämnda §§:na framgår, att förslaget afser lämna bankerna denna rätt i hufvudsakligen samma utsträckning, som nu gällande lag medgifver. Ehuru under förarbetena till den kungl. propositionen af särskilda kommitterade föreslagits ytterligare utsträckt rätt i förberörda hänseende, har Kungl. Maj:t ansett sig böra stanna vid rätten i samma omfattning som för närvarande. Det må nu anmärkas, att man nog i allmänhet tänkt sig, att de ändamål man åsyftade med en utsträckt rätt och hvilka framhöllos i Riksdagens skrifvelse i ämnet år 1907, skulle kunna vinnas redan genom de möjligheter, som för bankerna öppnades genom 1909 års lagstiftning om emissionsbanker. Erfarenheten torde emellertid numera kunna sägas visa, att de förhoppningar, som fästades vid 1909 års reform, icke blifvit förverkligade och med stor sannolikhet icke komma att blifva förverkligade på den då inslagna vägen. Som emellertid de behof, man afsett att fylla, alltjämt stå kvar och ej låta sig afvisas, torde det vara lämpligt att till pröfning upptaga förut omförmälda, redan uti Riksdagens skrifvelse år 1907 väckta och sedermera af ofvannämnda kommitterade framställda förslag om rätt för banker att förvärfva aktier äfven i andra bolag än emissionsbanker och äfven under andra förhållanden än som afses i §§ 46 och 162 uti den kungl. propositionen.

Mot en sådan utsträckt rätt har anförts, att svenska banker äro depositionsbanker och att dessa icke böra befatta sig med handel med aktier. Det medgifves villigt, att denna anmärkning kan vara befogad, om man därmed vill framhålla, att en bank ej mot medel å depositionsräkning bör lägga aktier. Ett förslag att medgifva bank rättighet att mot en del af bankens *egna fonder* lägga såsom tillgångar aktier kan emellertid icke sägas direkt träffas af berörda anmärkning. Man har emellertid, äfven såsom skäl mot ett förslag af sistnämnda omfattning, åberopat förhållandena i England, där de egentliga depositionsbankerna (Joint Stock Banks) icke syssla med aktiehandel, utan där denna rörelse drifves af särskilda »Stockbrokers». Det må emellertid häremot anmärkas, att engelska och svenska förhållanden äro vidt skilda och att hvad som passar England med dess högt utvecklade näringslif och däraf föranledda långt gående arbetsfördelning på alla det ekonomiska lifvets områden ingalunda kan direkt åberopas för jämförelse med svenska förhållanden. Det oberättigade i en sådan jämförelse framgår bäst, om man betänker, att vi här i landet nästan alldeles sakna motsvarighet till Englands så talrika stora bankirhus. Vida närmare oss ligger Tyskland, och utmärkande för dess banksystem är just typen »Depositen-und Effektenbank». Erfarenheten i Tyskland har till fullo visat, att någon fara icke behöfver ligga i att gifva en depositionsbank rätt att förvärfa och besitta aktier. En framstående tysk nationalekonom förklarar också uti ett i dagarna utkommet arbete, att hela den storartade utvecklingen af Tysklands ekonomiska lif skulle varit fullkomligt omöjlig utan den säregna organisationen af landets bankväsen. Det må äfven påpekas, att på senare tider till och med i England röster höjts för att man där borde öfvergå till banker af hvad man skulle kunna kalla »den tyska typen».

Tydligt är också att en bank genom att hafva rätt att drifva emissionsrörelse kan verka stimulerande och normerande på näringslifvet. Större möjligheter öppnas härigenom för grundandet af nya företag, och ofta händer ju att äldre affärer för sin utveckling behöfva tillföras medel just genom ökning af aktiekapitalet. Tillfälle bör väl då förefinnas för det bankinstitut, som finansierar företagen, att genom egen aktieteckning eller förmedling af aktieteckning träda stödjande emellan. Den erfarenhet man har från bankernas emissionsverksamhet i fråga om obligationer gifver grundad anledning antaga, att bankerna såväl vid teckning af aktier som vid utsläppandet ur sin portfölj af aktier i främmande bolag komma att förfara med stor försiktighet. Genom bankernas rätt till emissionsverksamhet vinnes i sådana fall som de berörda en dubbel för-

del. Den mindre kapitalisten, hos hvilken man ej kan förutsätta någon grundligare sakkunskap på det ekonomiska området, får ökad tillfälle till god kapitalplacering, i det han kan med förtroende köpa aktier af sin egen bank, och å andra sidan kunna många mindre, ej allmänt kända, men dock fullt solida företag erhålla större marknad för sina aktier.

Genom att tillförsäkras rätten att förvärfva och besitta aktier kunna bankerna dessutom få ett visst inflytande, ägnadt att förhindra obehöriga hausse- och baissespekulationer på börsen, ett inflytande, som de senare årens erfarenhet visat vara af behovet väl påkalladt.

Det må äfven framhållas, att därest man i stället för att söka befordra rena emissionsbanker, hvilkas antal gifvetvis måste blifva mycket litet, gifver de vanliga bankerna en begränsad rätt till emissionsverksamhet, man vinner den fördel, som kan vara förenad med en decentralisering af emissionsverksamheten.

En del af de behof, som kunna sägas påkalla bankernas rätt till aktieförvärf torde vara af så pass trängande natur, att dessa behof möjligen, om den nu föreslagna ändringen ej vidtages, i en del fall skulle kunna tänkas söka sig vägar, hvilka undandraga sig vederbörlig kontroll, och med detta för ögonen är det tydligt, att då inga tungt vägande skäl mot förslaget föreligga, det är bättre att, hellre än att sådant skulle kunna inträffa, gifva bankerna en i lag fastställd, kontrakterad rätt i förberörda hänseende.

Beträffande omfattningen af den rätt, som i nu berörda afseende lämpligen bör tilläggas bank, hänvisas till innehållet uti en af Svenska Bankföreningens styrelse till Konungen ingifven, så lydande skrifvelse:

»*Till Konungen.*

Från det lagen om emissionsbanker af den 5 juni 1909 promulgerades har det numera förflutit omkring ett och ett halft år, utan att likväl någon sådan bank ännu blifvit bildad. Verkligheten har sålunda visat sig icke motsvara de vid nyssnämnda tidpunkt mycket allmänna förväntningarna om att, så snart berörda lag kom till stånd, den därigenom lagda byggnadsgrunden skulle komma till användning.

Hvilka orsakerna till detta förhållande än må hafva varit, så lär det i alla händelser numera kunna anses någorlunda visst, att afsikten med den ifrågavarande lagen icke blifvit vunnen. Det ligger för den skull nära till hands att ånyo taga i betraktande, att under de förberedande arbeten, ur hvilka lagen om emissionsbanker framgick, denna nya

organisationsform icke var det enda medel, som ifrågasatts för uppnående af det eftersträfvade målet, om hvars vikt för vårt ekonomiska samfundslif full enighet länge varit rådande.

Redan i den underdåniga skrifvelse, som Riksdagen den 2 maj 1907 aflät med anledning af väckta motioner om lag angående emissionsbanker, gafs en större omfattning åt det område, inom hvilket vid den hos Eders Kungl. Maj:t begärda utredningen nämnda medel borde sökas. I skrifvelsen framhölls nämligen, att det icke var någon nödvändighet, att aktieemissionsverksamhet utöfvades endast »af banker enligt den typ, som motionärerna tänkt sig, rena emissionsbanker. Det syntes böra komma under öfvervägande, huruvida icke frågan kunde lösas äfven på det sätt, att de af våra vanliga banker, som ägde mera betydande fonder, kunde erhålla den enligt gällande lagstiftning dem förvägrade rätt att förvärfva aktier, hvarigenom tillfälle till emissionsverksamhet skulle för dem beredas.» I samband härmed erinrades om att »detta system, att låta emissionsverksamheten ingå såsom en detalj af bankrörelsen, vore för öfrigt, såsom motionärerna påvisat, med stor framgång användt i Tyskland, hvars kreditförhållanden erbjöde åtskilliga jämförelsepunkter med våra.»

I full öfverensstämmelse med den af Riksdagen sålunda gifna anvisningen föreslog den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta kommittén för uppgörande af förslag till lag om bankrörelse, att § 42 i den nya banklagen skulle erhålla följande lydelse: »Har bankaktiebolag, hvars grundfond utgör minst sex miljoner kronor, tillika en reservfond, som uppgår till mer än femtio procent af grundfonden, må bolaget för egen räkning drifva handel med aktier, egna aktier undantagna; dock må bankaktiebolag icke på en gång äga sålunda förvärfvade aktier till högre bokfördt belopp än det, hvarmed reservfonden öfverskjuter femtio procent af grundfonden.»

1908 års allmänna bankmöte, som genom nådig remiss bereddes tillfälle att afgifva yttrande öfver det nyssnämnda lagförslaget, fann sig dock böra tillstyrka, att bankernas rätt i förevarande afseende borde inskränkas till befogenhet att grunda emissionsbanker.

De skäl, hvilka vid bankmötet blifvit anförda för den sålunda förordade ändringen af kommittéförslaget, hade visserligen icke verkat öfvertygande på bankinspektionen, som i sitt yttrande af den 11 december 1908 vidhöll sin redan förut uttalade mening, att vid jämförelse därmed kommittéförslaget borde tillerkännas företräde. »Det syntes emellertid bankinspektionen uppenbart, att, då man vid bankmötet enhälligt uttalat sig därför, att den ifrågasatta nya aktieförväfrätten skulle be-

gränsas till aktier i emissionsbank, de lagstiftande myndigheterna icke borde påtvinga bankerna en rätt att förvärfa andra slags aktier.»

Såväl detta yttrande som departementschefens anförande till statsrådsprotokollet den 31 december 1908 torde berättiga till slutsatsen, att det varit bankmötets ofvannämnda beslut, som i främsta rummet föranledt, att Eders Kungl. Maj:t icke ansett lämpligt, att i afseende å bankernas rätt till aktieförvärf göres annan ändring i banklagarna än som erfordrats för möjliggörande af de ifrågasatta nya emissionsbankinstituten.

Med anledning häraf tillåta vi oss i underdånighet erinra om att bankmötets ifrågavarande beslut tillkom under förutsättningar, hvilka numera blifvit mycket förändrade, särskildt genom de uteblifna verkningarna af den nya emissionsbanklagen. På samma gång torde äfven böra framhållas, att af de 31 banker, hvilka voro representerade vid 1908 års bankmöte, endast 10 uppfyllde de i kommittéförslaget angifna förutsättningarna för att komma i åtnjutande af ifrågasatta rätten till aktieförvärf, och att för de öfriga, sålunda något mera än $\frac{2}{3}$ af de vid mötet representerade bankerna, kommittéförslaget i denna del icke hade någon direkt betydelse.

I betraktande af dessa förhållanden, och då förslaget till lag om bankrörelse ännu icke i sin helhet blifvit af Eders Kungl. Maj:t för Riksdagen framlagdt, har bankföreningens styrelse funnit det vid 1908 års bankmöte fattade beslutet icke böra utgöra hinder för att till förnyad pröfning inom föreningen upptaga frågan om lämpligheten och gagneligheten af den rätt till aktieförvärf, som genom bestämmelserna i 42 och 147 §§ af ofvannämnda kommittéförslag afsetts.

Vid denna förnyade pröfning, som för styrelsens del ägde rum vid sammanträde den 10 i denna månad, blef det förslag, som vi gå att här nedan för Eders Kungl. Maj:t i underdånighet frambära, enhälligt biträdt af verkställande direktörerna för samtliga de vid sammanträdet representerade bankerna, hvilka voro: Stockholms Enskilda Bank, Stockholms Intecknings Garanti Aktiebolag, Skandinaviska Kreditaktiebolaget, Aktiebolaget Stockholms Handelsbank, Kopparbergs Enskilda Bank, Sundsvalls Enskilda Bank, Uplands Enskilda Bank, Bankaktiebolaget Stockholm—Öfre Norrland och Bankaktiebolaget Norra Sverige.

Beträffande de punkter, i hvilka berörda förslag avviker från det af kommittén framställda, anhålla vi att få i underdånighet anföra följande:

Enligt det senaste sammandraget af bankrapporterna är det endast 16 af de till bankföreningen anslutna 46 bankerna, hvilka hafva reservfond, öfverstigande halfva grundfonden. Sammanräknadt uppgick berörda

öfverskott till omkring 61 million kronor, däraf icke mindre än omkring 53 millioner eller 87 procent komma på 5 af bankerna.

Häraf följer, att om de af kommittén föreslagna grunderna för aktieförvärf utan ändring antoges, så skulle detta medföra ett monopol åt några få banker, hvaremot samma rätt gjordes under en snart sagdt öfverskådlig framtid oåtkomligt för det stora flertalet af bankerna, däribland äfven för sådana banker, som med hänsyn till fondernas storlek och rörelsens omfattning måste räknas till de mera betydande.

Det är för undanröjande af detta uppenbara missförhållande, som bankföreningens styrelse funnit sig böra i nedanstående förslag i någon mån omlägga de af kommittén föreslagna grunderna för bankernas rätt till aktieförvärf. Genom denna omläggning skulle, såvidt styrelsen kunnat finna, uppnås större rättvisa i förhållandet mellan bankerna och ökade utsikter till gagneliga verkningar af lagförändringen, utan att likväl därmed följde någon minskning i den trygghet från det allmännas synpunkt som blifvit afsedd med kommittéförslagets motsvarande bestämmelser. Ty den nu ifrågasatta särskilda fonden för aktieförvärf kan ju icke af bank bildas utan genom användande af medel, som eljest kunnat utdelas eller på annat sätt af aktieägarna fritt disponeras.

Det är naturligtvis också angeläget, att icke den sålunda ifrågasatta ändringen må leda till att det nya verksamhetsområde, som genom rätten till aktieförvärf skulle för bankerna öppnas, erhåller i sin helhet större omfattning än som af kommittén afsetts. Mot äfventyrandet häraf torde dock vara tillräckligt sörjdt genom de nedan föreslagna bestämmelserna, att endast hälften af det belopp, hvarmed reservfonden öfverstiger halfva grundfonden, må läggas till grund för rätt till aktieförvärf, äfvensom att bank aldrig må på en gång innehafva frivilligt förvärfvade aktier till högre sammanräknadt bokfördt värde än som motsvarar en tiondel af bankens egna fonder.

I öfverensstämmelse med hvad sålunda anförts, tillåter sig styrelsen i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes låta i den nya banklag, om hvilken enligt Eders Kungl. Maj:ts tal vid Riksdagens öppnande nådig proposition är att under innevarande riksdag förvänta, införa följande bestämmelser:

Bank berättigas att, utöfver nu gällande rätt att förvärfva aktier för skyddande af fordran, i följande omfattning förvärfva och besitta aktier och kommanditlotter nämligen

a) bank, som afsatt särskild fond för aktieförvärf, berättigas att för-

värfva och besitta aktier och kommanditandelar till ett bokfördt belopp, som vid hvarje tillfälle ej får öfverstiga storleken af berörda fond;

b) har sådan fond ej bildats, äger bank att förvärfva och besitta aktier och kommanditandelar till värde, uppgående till högst hälften af det belopp, hvarmed dess reservfond öfverstiger halfva grundfonden, dock med iakttagande af att, när bank jämväl besitter aktier i emissionsbanker, sammanräknade bokförda värdet af dessa jämte öfriga aktier samt kommanditandelar aldrig får öfverskrida de i lagen om emissionsbanker stadgade grunder.

Såsom villkor i öfrigt föreslås:

1) att storleken af det belopp, till hvilket en bank må redovisa tillgångar i sålunda förvärfvade aktier, icke får öfverstiga 10 procent af bankens egna fonder,

2) att en bankstyrelse ej må äga låta banken begagna sin lagliga rätt att förvärfva aktier utan att styrelsen af bolagsstämman därtill erhållit särskildt bemyndigande, samt

3) att bank aldrig får förvärfva egna aktier.

Beträffande bankföreningens ställning till det sålunda framlagda få vi i underdånighet anmäla, att föreningens medlemmar satts i tillfälle att yttra sig öfver förslaget och att afstyrkande svar ingått endast från fyra medlemmar, nämligen Norrköpings Enskilda Bank, Aktiebolaget Skånska Handelsbanken, Aktiebolaget Föreningsbanken i Stockholm och Aktiebolaget Stockholms Köpmannabank, hvaremot öfriga i föreningen deltagande 42 banker i sak icke haft något att mot förslaget invända.

Stockholm i januari 1911.»

Beträffande bankföreningens styrelsens förslag må framhållas, att, ehuru visserligen skäl torde kunna förefinnas för att gifva bankerna vidsträcktare rätt, då det gäller besittningen af emissionsbanksaktier än då det gäller andra aktier, det måhända dock är att föredraga, att denna skillnad bortfaller.

På grund af hvad ofvan anförts får jag härmed vördsamt föreslå, att Riksdagen måtte besluta att med afslag å §§ 48 och 164 i kungl. propositionen nr 48 vid innevarande Riksdag i dessa §§:s föreslagna lydelse, Riksdagen för sin del måtte besluta, att §§:na måtte få följande lydelse:

§ 48.

Bankaktiebolag, som afsatt särskild fond för förvärf af aktier, må äfven under andra förhållanden än i 46 § sägs förvärfva aktier till ett bokfördt värde, ej öfverstigande sagda fond.

Uppgår bankaktiebolags reservfond till mera än

femtio procent af grundfonden, äge, ändå att bolaget ej afsatt sådan fond som här ofvan omförmäles, bolaget äfven under andra förhållanden än i 46 § sägs, förvärfva aktier; dock må bolaget icke på en gång innehafva jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfördt belopp än hälften af det belopp, hvarmed reservfonden öfverskjuter femtio procent af grundfonden.

Ej må dock i något fall sammanräknade bokförda värdet af samtliga enligt bestämmelserna i denna § förvärfvade aktier öfverstiga tio procent af bolagets grundfonds och reservfonds sammanlagda belopp.

Bankaktiebolags enligt denna § tillkommande rätt att förvärfva aktier må ej användas utan beslut af bolagsstämma.

§ 164.

Solidariskt bankbolag, som afsatt särskild fond för förvärf af aktier, må äfven under andra förhållanden än i 162 § sägs, förvärfva aktier till ett bokfördt värde, ej öfverstigande sagda fond.

Uppgår solidariskt bankbolags reservfond till mera än femtio procent af grundfonden, äge, ändå att bolaget ej afsatt sådan fond, som här ofvan omförmälts, bolaget äfven under andra förhållanden än i 162 § sägs förvärfva aktier; dock må bolaget icke på en gång innehafva jämlikt denna bestämmelse förvärfvade aktier till högre bokfördt belopp än hälften af det belopp, hvarmed reservfonden öfverskjuter femtio procent af grundfonden.

Ej må dock i något fall sammanräknade bokförda värdet af samtliga enligt bestämmelserna i denna § förvärfvade aktier öfverstiga tio procent af bolagets grundfonds och reservfonds sammanlagda belopp.

Solidariskt bankbolags enligt denna § tillkommande rätt att förvärfva aktier må ej användas utan beslut af bolagsstämma.

Stockholm den 18 februari 1911.

Johan E. Ekman.